

AGNIESZKA A. NIEKREWICZ*

AKADEMIA IM. JAKUBA Z PARADYŻA W GORZOWIE WIELKOPOLSKIM

Pobadane, postudiowane..., czyli o ekspansji pozornych imiesłowów biernych we współczesnej polszczyźnie

Słowa kluczowe: imiesłów przymiotnikowy bierny, czasowniki nieprzechodnie, współczesny język polski, media społecznościowe.

doi: <https://doi.org/10.31286/JP.00963>

W komunikacji internetowej, a coraz częściej także w języku potocznym używanym poza kontaktami medialnymi, można zaobserwować szerzenie się form naśladujących imiesłowy przymiotnikowe bierne z końcówką rodzaju nijakiego (np.: *pobiegane, popłynięte, skakane, jedzone*), tworzonych od wszystkich czasowników (w tym niezgodnie z normą – od nieprzechodnich), mających jednak znaczenie czynne. Konstrukcje tego typu oznaczają czynności wykonywane przez podmiot możliwy do identyfikacji dzięki kontekstowi, zarówno dokonane, jak i niedokonane.

Omawiane tu formy są bliskie bezosobowym konstrukcjom biernym, w których wypadku obiekt nie zostaje przesunięty na pozycję podmiotu, a mimo to czasownik przybiera formę bierną, np. *Tu już było odkurzane*. Nie można zatem dokonać transformacji takich konstrukcji na stronę czynną, co bywa uznawane za dowód nieregularności i niekategorialności strony biernej w języku polskim (Fellerer 2009). Bezosobowe konstrukcje bierne, podobnie jak opisywane formy, są tworzone zarówno od czasowników przechodnich, jak i nieprzechodnich (por.: *W mieszkaniu było sprzątane; W mieszkaniu zostało napalone*), ale ich bierny charakter nie może zostać zakwestionowany. Tymczasem we współczesnym języku polskim coraz powszechniej używa się form bezosobowych biernych w znaczeniach osobowych czynnych i tworzy je w pełni swobodnie, tj. nie tylko od czasowników tranzytywnych, ale także nieprzechodnich oraz quasi-przechodnich. Celem niniejszego artykułu jest przedstawienie sposobu tworzenia, znaczeń, nacechowania stylistycznego, ekstensji tekstowej tych form oraz próba określenia ich powszechności w najnowszej polszczyźnie.

Nie sposób w krótkim szkicu objąć całość zagadnienia, toteż zamierzeniem jest jego zarysowanie na podstawie danych z mediów społecznościowych oraz innych tekstów internetowych wskazanych przez wyszukiwarkę Google i wyszukiwarkę korpusową MoncoPL. Nieobecność

* aniekrewicz@ajp.edu.pl; ORCID: 0000-0003-3507-2840

przykładów tego typu w NKJP, KJP PWN skłania do wiązania ich genezy z drugim dziesięcioleciem XXI wieku; jednocześnie frekwencja opisywanych konstrukcji, mierzona liczbą wyników wyszukiwania internetowego, dowodzi znacznej ekspansywności nieograniczonej do środowiska podejmującego w sieci swobodną, podporządkowaną zabawie grę językową normą.

O powszechności zjawiska może świadczyć popularność w mediach społecznościowych hashtagów zawierających opisywane formy. Hashtagi, jako słowa klucze przeznaczone do kategoryzacji treści i tym samym ułatwiające odnalezienie w sieci tekstów na określony temat, pozwalają na identyfikację dominujących w społeczeństwie nastrojów i poglądów oraz zdażeń i problemów wywołujących największe zainteresowanie, a zatem mogą także stanowić narzędzie służące rozpoznaniu aktualnych tendencji językowych (Niekrewicz 2020). W tym wypadku istotna jest nie tyle zmienność frekwencji poszczególnych hashtagów pozwalająca określić internetowe trendy tematyczne, ile stabilność formy, czyniąca z nich znaki utrwalone w sieciowym kodzie, niemające charakteru idiolektalnego. Wprawdzie możliwe jest doraźne tworzenie hashtagów, ale zwykle stanowią one gotowe formuły wybierane z listy słów podpowiadanych automatycznie przez program. Im większa jest ich częstość, tym bardziej prawdopodobne, że wybiorą je również kolejni autorzy postów. Automatyzacja komunikacji internetowej ułatwia kopiowanie wcześniej użytych hashtagów i tym samym przyczynia się do popularyzacji zawartych w nich słów i związków wyrazowych.

Dane odnoszące się do liczby tekstów oznaczonych określonym hashtagiem pozwalają na oddzielenie użycь rzadkich, idiolektalnych, od nieprzypadkowych, utrwalonych w społecznościowym uzusie. W formie popularnych hashtagów funkcjonuje co najmniej kilkadziesiąt pozornych imiesłowów przymiotnikowych biernych, mających formę *neutrum* i wynikające z kontekstu znaczenie czynne. Dla przykładu wymieniono poniżej 28 hashtagów najczęściej używanych, tj. o frekwencji przekraczającej 1000:

#pobiegane – 314 533¹ + dodatkowo liczne warianty zapisane z użyciem emotikonów (np. #pobiegane 🏃, #pobiegane 🏃❤️)

#polatane – 30 994

#potrenowane – 27 353

#pojedzone – 16 663

#pojeżdżone – 11 223

#poćwiczone – 9515

#popływane – 6638

#pochodzone – 4546

#pograne – 3877

#pobawione – 3846

#pozwiedzane – 3805

#potruchtane – 3662

#bawione – 3649

1 Dane statystyczne z serwisu Instagram z 14 sierpnia 2023 roku, uwzględnione dla wariantów zawierających polskie znaki diakrytyczne.

#poczytane – 3316
 #potańczone – 3284
 #pospacerowane – 2966
 #zagłosowane – 2816
 #poszurane – 2422
 #pogadane – 2394
 #poskakane – 2328
 #popite – 2177
 #pojechane – 2047
 #latane – 1556
 #pospane – 1529
 #jechane – 1128
 #biegane – 1062
 #pośpiewane – 1045
 #podreptane – 1001

We wskazanym zbiorze największą częstością odznaczają się formy utworzone od czasowników z prefiksem *po-*, informującym o spędzeniu na wykonywaniu danej czynności pewnego czasu: *pospać*, *pojeść*, *pogadać*, *pospacerować*, *poczytać*, *pobawić* itd. Zastosowane w hashtagach imiesłowu od czasowników bezprzedrostkowych mają znacznie niższą frekwencję od swoich odpowiedników prefiksalnych, np.: #*skakane* – 134, #*trenowane* – 54, #*chodzone* – 460, #*spacerowane* – 30, #*plywane* – 103. Jednocześnie częściej niż formy z prefiksem wchodzi w skład konstrukcji z czasownikiem *być* w formie osobowej, dzięki czemu możliwe jest wskazanie czasu nazywanego działaniem, np.: #*chodzonebyło* – 19, #*jedzonebyło* – 199, #*granejest* – 17, #*będziejedzone* – 3075, #*będziejeżdżone* – 492. Formy z przedrostkiem *po-* występują niemal wyłącznie w połączeniu z czasownikiem *było*, ponieważ są traktowane jako odnoszące się do czynności już zakończonych.

Należy podkreślić, że wśród przytoczonych przykładów o najwyższej frekwencji znajdują się także formy zgodne z normą, pochodzące od czasowników tranzytywnych (*bawione*, *pobawione*, *poczytane*, *popite*, *pojedzone*, *pozwiedzane*, *pośpiewane*), lecz większość narusza regułę tworzenia imiesłowów biernych wyłącznie od czasowników przechodnich (np.: *pobiegane*, *pospacerowane*, *potruchtane*) (Saloni 2007). Charakterystyczne jest zwłaszcza posługiwanie się formami biernymi pochodzącymi od przedrostkowych czasowników oznaczających ruch, np.: *pobiegane*, *pochodzone*, *pojeżdżone*, *pojechane*, *poskakane*, *polatane*, *pospacerowane*, *powędrowane*, *posiedzone*, *potuptane*, a nawet od utworzonych na ich wzór neologizmów, np.: *porowerowane*, *pohulajnogowane*, *porolkowane*, *pokajakowane*. Znamienne jest również, że wszystkie te formy – niezależnie od podstawy i wbrew gramatycznej postaci – mają znaczenia czynne. Właściwe ich zdekodowanie umożliwia kontekst – zarówno najbliższy, tworzony przez składniki danego hashtagu wchodzące z formą imiesłowową w związek składniowy lub umieszczone obok inne znaczniki, jak i dalszy, który stanowi oznaczany przez hashtagi tekst.

Wątpliwości nie budzi czynne znaczenie imiesłowów wchodzących w skład konstrukcji składniowych, np.:

#popracowanewświęto, #pochodzonepogórach, #pobawione_to_do_domu, #potruchtaneżoną, #poruszanegnatami, #pospanedog, #zagłosowanebotrza, #pobieganezpsem, #poskakanenaskakance, #poodychanejodem.

Najpopularniejsze formy imiesłowowe są wykorzystywane w wielu różnych związkach wyrazowych, np.:

#pobieganezrana, #pobieganewdeszczu, #pobieganewieczorowaporą, #pobieganezpsem, #pobieganeprzedpracą, #pobieganewsłońcu, #pobieganezmężem, #pobieganewlesie, #pobieganepolesie, #pobieganepopłaży, #pobieganenadobranoc, #pobieganezapilką.

W związku tego rodzaju mogą też wchodzić odrębne hashtagi umieszczone obok siebie, np.:

#przerwawpracy #pobiegane #pomieście (Instagram, iska.kwiatkowska);

#poruszane #przed pracą #trening (Instagram, all-about_me_just_kama);

#polatane #motocyklem (Instagram, judok_seba);

#pochodzone #aktywnie #wsłoneczku (Instagram, kamilabozenka);

#chwiladlasiebie #pojechane #dziś #rowerem (Instagram, a_niesia_p).

Z takich konstrukcji jasno wynika, że pozorne imiesłowy bierne nie są określeniami rzeczowników, ale substytutami form osobowych czasownika łączącymi się z dopełnieniami i okolicznikami.

Nieco mniej definitywny charakter mają rozstrzygnięcia wynikające nie z zasad łączliwości syntaktycznej, ale na przykład ze znaczenia sąsiednich hashtagów lub treści przekazu werbalno-wizualnego. Wskazówki, które można sformułować na ich podstawie, dotyczą przede wszystkim wykonawcy czynności uwidocznionego na fotografii lub sprecyzowanego za pomocą użytych w kontekście form osobowych. W wypadku większości postów należy bowiem założyć tożsamość podmiotu występującego we wszystkich hashtagach oraz w tekście głównym i w opisujących go znacznikach, np.:

#nordicwalking #pięknapogoda #dużosłońca #pochodzone #chodzebolubie #dolinakochłóWKi #☀️😊👉🌳 (Instagram, mysrud);

Spacerowaliśmy 🦶 i szlifowaliśmy warsztat. Za nami weekendowa wędrownia po krakowskim Podgórzu, na którą wyruszyliśmy z okolicy naszej budowanej inwestycji o podwyższonym standardzie czyli ZAM Apartments [...]

#blizejECHO #pospacerowane #Kraków #Podgórze (Instagram, mieszkania_echo)².

Pozorne formy biernie, o których mowa w niniejszym artykule, występują w rodzaju nijakim. Wydaje się, że są tworzone na wzór częstych konstrukcji „(coś/wszystko) załatwione/zrobione/zaliczone”, podkreślających realizację zadania czy też po prostu ukończenie jakiejś czynności. Nie sposób jednak w ich wypadku wskazać obiekt, który by określały. Używa się ich w kontekstach umożliwiających jednoznaczne ustalenie wykonawcy czynności, co pozwala uznać, że mają znaczenie czynne. Jest ono szczególnie wyraźne, gdy formy imiesłowowe są używane poza hashtagami jako składniki zdań, np.:

Trochę *pochodzone* i *pozowiedzane*, więc jutro chyba się poopierdalam i machnę ten podwójny seans Avengersów (X, @95_Lucas_);

Porowerowane, najedzone, wypite. Mamy nadzieję na nowe weekendowe tradycje. Tradycyjnie też trafiliśmy pod chmurę burzową (X, @sle3va);

Eh powoli dochodzę do przekonania, że albo *jest biegane* albo robie zdjęcia (X, @Pkantorowski).

W przytoczonych przykładach użyto nie tylko nietypowych form imiesłowów biernych, ale także form w pełni zgodnych z normą, utworzonych od czasowników przechodnich, zatem standardowo oznaczających poddanie przedmiotu jakiejś czynności. Ich znaczenie wynikające z kontekstu przeczy jednak biernemu charakterowi. To nie miejsca zostały *pozowiedzane*, lecz *pozowiedzał* je nadawca wypowiedzi. Nie jest istotne, że napoje zostały *wypite*, a na pierwszy plan wysuwa się sam fakt ich wypicia przez mówiącego. Co więcej, z przywołanych zdań nie wynika ściśle, co jest obiektem wskazanych czynności – co podlegało jedzeniu, picciu czy zwiedzaniu. Wiadomo wszakże, że to nadawca wykonał czynność chodzenia i zwiedzania lub jeżdżenia na rowerze (tu neologizm *rowerować*), jedzenia i picia.

Powszechność takich konstrukcji składniowych poza hashtagami, w wypowiedziach publikowanych w mediach społecznościowych, potwierdza ich wejście do uzusu, o którym nie można by przesądzać na podstawie obecności wyłącznie w hashtagach. Formy wprowadzane w obręb zdań są traktowane jak standardowe składniki kodu. Niezależnie od tego ze względu na specyfikę komunikacji w mediach społecznościowych kontekst wizualny (fotografia, rysunek) pozostaje istotną wskazówką pozwalającą ustalić, kto jest wykonawcą czynności nazwanej przez formę quasi-imiesłowową. Jej bezosobowość nie pozwala bowiem na jednoznaczne stwierdzenie poza kontekstem, czy nadawca wypowiedzi jest tożsamy z wykonawcą danej czynności.

Przyczyna popularności form tego rodzaju właśnie w mediach społecznościowych wydaje się dość oczywista. Wielu użytkowników takie media, jak Facebook, Instagram, X (wcześniej: Twitter) służą do zdawania relacji z codzienności traktowanej jak zestaw zadań do wykonania. Jednocześnie udostępnianie sprawozdań z prywatnego życia skłania do poszukiwania form pozwalających na wprowadzenie dystansu między nadawcą a bohaterem przekazu, którzy

2 W cytowanych przykładach zachowano oryginalną pisownię. Wszystkie wyróżnienia pochodzą od autorki artykułu.

w rzeczywistości są tożsami. Niekonsekwencja zachowań internautów w odniesieniu do prywatności była wielokrotnie przedmiotem analiz przedstawicieli różnych dyscyplin. Odtworzenie stanu badań poświęconych tzw. paradoksowi prywatności potwierdza stałą skłonność użytkowników sieci do przekazywania informacji o życiu prywatnym (Bartha, de Jong 2017; Dąbkowska 2019). Być może więc pisanie o swoim życiu w formie bezosobowej stanowi sposób ograniczenia osobistego wydzwiku wypowiedzi, a przy tym próbę uniwersalizacji przekazu.

Czy jednak używanie pozornych imiesłowów biernych jest ograniczone wyłącznie do przekazów społecznościowych? Czy raczej stanowi tendencję, która znajduje w nich realizację najbardziej wyrazistą, a w dodatku – łatwą do zbadania?

Do określenia ekstensji tekstowej badanych form wykorzystano NKJP, KJP PWN, wyszukiwarkę korpusową MoncoPL oraz wyszukiwarkę internetową Google. Weryfikacji poddano 28 pozornych imiesłowów biernych funkcjonujących w mediach społecznościowych jako popularne hashtagi o wynikających z kontekstu znaczeniach czynnych, wymienione w pierwszej części niniejszego artykułu. Nieobecność w KJP PWN, opartym na tekstach z lat 1920–2005, oraz nowszym NKJP, ale nieposzerzanym i nieaktualizowanym od 2012 roku, skłania do szukania ich genezy w drugim dziesięcioleciu XXI wieku. Tę tezę potwierdzają wyniki uzyskane ze stale aktualizowanego korpusu monitorującego polszczyzny MoncoPL (Pęzik 2020). W tekstach wchodzących w skład MoncoPL znalazło się 20 (71,4 procent) spośród badanych form:

pobiegane, biegane, potrenowane, pojeżdżone, poćwiczone, pograne, pobawione, bawione, poczytane, potańczone, zagłosowane, pogadane, poskakane, popite, pojedzone, pospane, polatane, latane, jechane, pojechane.

Najwcześniejsze użycia pochodzą z 2010 roku, lecz większość przypada na lata 2019–2023. Źródłem danych indeksowanych w korpusie MoncoPL są przede wszystkim internetowe serwisy informacyjne oraz komentarze do opublikowanych przez nie artykułów. Bezosobowe formy bierne o znaczeniach czynnych zostały odnotowane w odznaczających się wysokim stopniem kolokwialności dyskusjach prowadzonych na forach internetowych oraz w artykułach dziennikarskich. W tej drugiej grupie tekstów często były jednak używane w przytoczeniach wypowiedzi ustnych oraz postów z mediów społecznościowych, np.:

„*Poćwiczone*. Choć uczciwiej byłoby napisać: *poruszone*, a jak u was? Jak wam mijają te święta? Nastroje dobre?” – dopytywała Gosia internautów.

Odpisała jej inna ciężarna koleżanka z branży – Ania Lewandowska!

„*Potrenowane*” – napisała trenerka, która również rodzi lada moment (MoncoPL, pomponik.pl, 2020).

Duża liczba użyczeń tego typu potwierdza popularność badanych form w relacjach zamieszczanych w takich serwisach, jak Instagram, Facebook czy X (wcześniej Twitter). Zapewne wyraziste nacechowanie potoczne ogranicza ich frekwencję w artykułach dziennikarskich i publicystycznych poza przytoczeniami. Liczba wyników uzyskanych w korpusie MoncoPL

dla poszczególnych konstrukcji po odrzuceniu typowych znaczeń biernych nie przekracza 15. Na tym tle wyjątkiem są formy *pograne* (213 użyć) i *zagłosowane* (26 użyć). W pierwszym wypadku tak nieproporcjonalnie duża częstość wynika z wykorzystania pozornego imiesłowu biernego w dwóch nazwach: programu *Pograne* w serwisie Onet, poświęconego grom komputerowym i sportom elektronicznym, oraz kanału filmowego YouTube *Pograne. Pogadane*, publikującego rozmowy prowadzone w trakcie gry na konsoli. Z jednej strony więc ta duża frekwencja nadal nie może zostać uznana za dowód na znaczące upowszechnienie formy w oficjalnych tekstach i tym bardziej – na neutralizację, ale z drugiej – wykorzystanie jej w tytułach cyklicznych programów może stanowić wyraźny krok w tym kierunku. Frekwencję formy *pograne* zwiększa dodatkowo jej utrwalenie we frazie używanej w socjolekcie sportowym (*no to już*) *pograne* o ironicznym znaczeniu ‘(no to) przegraliśmy’. Konstrukcje tego rodzaju, choć nie neutralne, są powszechnie używane w relacjach dziennikarskich, np.:

Gdy niespełna półtora tygodnia temu, Bianconeri wygrywali na wyjeździe z Crotone, a banda Sarriego dostawała w czapę od Udinese i różnica między oboma zespołami wynosiła dziewięć punktów – myśleliśmy, że *już jest pograne* (MoncoPL, weszlo.com, 2018);

Bramkarz Newcastle stracił głowę. *No to już mieli pograne* (MoncoPL, gazeta.pl, 2023).

Duża częstość formy *zagłosowane* wynika z popularności wyborczych relacji w mediach społecznościowych, które z kolei powtarzane są przez portale i serwisy internetowe, a zatem funkcjonuje ona jako cytaty, np.:

„Zadanie wykonane, *zagłosowane*” – napisał na Twitterze Zbigniew Boniek (MoncoPL, fakt.pl, 2020);

Beata Tadla wybrała się na głosowanie z synem. Dziennikarka oddała swój głos w ambasadzie w Helsinkach. „My już! *Zagłosowane* w Helsinkach. Nie spać! Wybierać!” – napisała (MoncoPL, plotek.pl, 2020).

Wyniki uzyskane z wyszukiwarki MoncoPL potwierdzają upowszechnienie w ostatnim dziesięcioleciu bezosobowych form biernych o znaczeniach czynnych w mediach społecznościowych. W tekstach innego typu badane formy pojawiają się sporadycznie, na ogół w obrębie przytoczeń postów lub – rzadziej – wypowiedzi ustnych.

Ponieważ opisywane zjawisko ma charakter *in statu nascendi*, warto zweryfikować powyższy wniosek na podstawie danych wskazywanych przez wyszukiwarkę Google – narzędzie umożliwiające dostęp do znacznie większej bazy danych niż jakikolwiek korpus tekstów. Mimo że nie jest to instrument stworzony intencjonalnie do badań nad językiem, jego zastosowanie w badaniach leksykologicznych, semantycznych czy frazeologicznych może przynieść cenne dla lingwisty wyniki (Dziamska-Lenart, Woźniak-Wrzesińska 2022). Dzięki dostępowi do ogromnej liczby różnorodnych tekstów możliwe są analiza kontekstów użycia poszczególnych jednostek oraz obserwacja zmian semantycznych i modyfikacji związków wyrazowych.

W odniesieniu do innowacji leksykalnych, frazeologicznych czy gramatycznych wyszukiwarka Google dostarcza informacji pozwalających na udokumentowanie ich chronologii, niuansów znaczeniowych i nacechowania. Niemożliwe jest jednak uzyskanie obiektywnych danych liczbowych, co wynika przede wszystkim z nieokreślonej wielkości badanego korpusu tekstowego, który dodatkowo podlega nieustannym zmianom. Ponadto wyniki podawane przez algorytm, determinowane m.in. przez lokalizację i wcześniejszą aktywność użytkownika, mogą różnić się w zależności od tzw. sprofilowania konta wykorzystywanego w przeszukiwaniu sieci oraz zmieniać się w każdej kolejnej próbie. Specyfika wyszukiwarki Google skłania do zastąpienia analizy statystycznej – jakościową, szczególnie istotną w wypadku badania wszelkiego rodzaju innowacji (Diemer 2011).

Ogromna liczba tekstów, które przeszukuje Google, zwiększa prawdopodobieństwo odnalezienia w nich innowacji językowych. Zgodnie z przewidywaniami wyniki uzyskane z tej wyszukiwarki w większej mierze niż dane z wyszukiwarek korpusowych potwierdziły obecność we współczesnej polszczyźnie pozornych imiesłów biernych mających formę *neutrum* i wynikające z kontekstu znaczenie czynne. W zbiorze tekstów objętych wyszukiwaniem funkcjonują wszystkie spośród 28 form analizowanych w niniejszym artykule. Najpowszechniej są używane w blogach, na forach dyskusyjnych oraz w postach publikowanych w mediach społecznościowych, co potwierdza wnioski oparte na danych MoncoPL, np.:

W końcu w ten weekend było *pojeżdżone* („Rowerem tu i tam”, 12 marca 2022)³;

Hej girls, ja już dzisiaj od rana *poćwiczone* – a raczej *potańczone* z chłopakami przed przedszkolem (Forum „Jestemfit.pl”, 10 maja 2016)⁴;

Podreptane! Wyjazd był długoterminowym marzeniem, które spełniło się złożeniem kilku szczęśliwych przypadków (blog „Tosia Bukowska”, 29 września 2017)⁵.

Bez wątplenia jednak ich zasięg tekstowy stopniowo się poszerza. Pierwszym etapem przenikania form tego typu do innych wypowiedzi wydaje się ich funkcjonowanie jako składników cytatów, co potwierdziła już analiza wyników z wyszukiwarki MoncoPL. Najczęściej autorzy artykułów dziennikarskich przytaczają zawierające badane formy posty zamieszczone w mediach społecznościowych przez aktorów, polityków czy sportowców, rzadziej takie wypowiedzi ustne. Ich wyraziste zabarwienie pozwala na przyciągnięcie uwagi czytelnika, toteż niemal równie często umieszcza się je w tytułach – w tym wypadku już nie w roli cudzych słów, ale jeszcze z pewnym dystansem, jako środki nacechowane stylistycznie, na które można sobie pozwolić w nagłówku, choć nie w treści artykułu, np.:

3 <https://roweremtuitam.pl/okolice-radomia/rezerwat-krepiec-i-czarnolas-wiosenny-strzal-w-10-tke/> (dostęp: 8 sierpnia 2023).

4 <https://forum.jestemfit.pl/chce-schudnac/16820-wyzwanie-30-dni-deska-4.html> (dostęp: 8 sierpnia 2023).

5 <http://tosiabukowska.blogspot.com/2017/09/> (dostęp: 9 sierpnia 2023).

Pobiegane? Mamy zdjęcia z Parkrun Toruń numer 278! („Gazeta Pomorska”, 15 stycznia 2022)⁶;

I *pobiegane*, i pieniądze zebrane. Tak wyglądał Charytatywny Bieg Dobrych Mikołajów („Gazeta Wyborcza. Zielona Góra”, 9 grudnia 2018)⁷;

Trochę *pobiegane*, trochę *postraszone*... („Duomedic24h.pl”, 30 października 2019)⁸;

No to *poskakane*. Open'er ewakuowany przez burze na Pomorzu! („Spider’sweb”, 1 lipca 2022)⁹;

Potrenowane z wojskiem (10 Wrocławski Pułk Dowodzenia – Aktualności, 5 listopada 2022)¹⁰;

Polatane w Płocku, czyli te zdjęcia z ryczącymi maszynami na wysokości ratuszowej wieży to wcale nie fotomontaż („Gazeta Wyborcza”, 20 września 2021)¹¹;

Agnieszka Kobus-Zawojcka – *popływane*... i są już odciski (Polskie Radio, 18 maja 2020)¹²;

Pogadane z Sarą James: Eurowizja Junior 2021 to dopiero początek. Znamy plany wokalistki (Radio Eska, 8 grudnia 2021)¹³.

W wypadku pozornych imiesłowów biernych używanych w tytułach najbliższy kontekst nie zawsze jest na tyle jednoznaczny, by możliwe było precyzyjne wskazanie podmiotu danej czynności (np. *Trochę pobiegane*, *trochę postraszone*). Częściej też domyślnym wykonawcą jest nieokreślona precyzyjnie zbiorowość (np. uczestnicy jakiegos wydarzenia), toteż konstrukcje te można uznać za synonimy bezosobników typu: *potrenowano*, *pobiegano*, *polatano*. Ta równoznaczność nie ma wszakże charakteru absolutnego, ponieważ podmiot czynności zawsze determinowany jest przez kontekst, np.: *Agnieszka Kobus-Zawojcka – popływana* [...] (= ona popływała); *Pogadane z Sarą James* [...] (= pogadaliśmy z Sarą James).

O odczuciu wyrazistej ekspresywności analizowanych form przez użytkowników współczesnej polszczyzny świadczy ich wykorzystywanie w tytułach nie tylko artykułów, ale także utworów literackich (*Pobiegane z deszczem*; *Pobiegane z wiewiórkami* Anety Staszewskiej¹⁴) oraz kanałów i cyklicznych programów z materiałami audiowizualnymi (np. *Pograne* – program Onetu poświęcony grom komputerowym; *Pogadane w IL* – cykl rozmów o kulturze i sztuce

6 <https://pomorska.pl/pobiegane-mamy-zdjecia-z-parkrun-toru-numer-278/ar/c2-15998573> (dostęp: 12 sierpnia 2023).

7 <https://zielonagora.wyborcza.pl/zielonagora/7,35182,24259989,i-pobiegane-i-pieniadze-zebrane-tak-wygladal-charytatywny.html> (dostęp: 12 sierpnia 2023).

8 <https://duomedic24h.pl/2019/10/30/troche-pobiegane-troche-postraszone/> (dostęp: 12 sierpnia 2023).

9 <https://rozrywka.spidersweb.pl/opener-2022-odwolany-ewakuacja-gdynia-burze-festiwal> (dostęp: 12 sierpnia 2023).

10 <https://10pdow.wp.mil.pl/pl/articles6-aktualnosci/potrenowane-z-wojskiem/> (dostęp: 12 sierpnia 2023).

11 <https://plock.wyborcza.pl/plock/7,35681,27616855,polatane-w-plocku-czyli-te-zdjecia-z-ryczacymi-maszynami-na.html> (dostęp: 8 sierpnia 2023).

12 <https://www.polskieradio.pl/10/217/arttykul/2512633,agnieszka-kobuszawojcka-poplywane-i-sa-juz-odciski> (dostęp: 8 sierpnia 2023).

13 <https://www.eska.pl/news/pogadane-z-sara-james-eurowizja-junior-2021-to-dopiero-poczaitek-plany-wokalistki-aa-KvaC-Uyf8-zqLe.html> (dostęp: 10 sierpnia 2023).

14 A. Staszewska, *Pobiegane z wiewiórkami*, Milion. Studio Wydawnicze, [b.m.] 2021; eadem, *Pobiegane z deszczem*, Langfort, [b.m.] 2022.

prowadzony przez Instytut Literatury; kanały w serwisie YouTube: *Polatane* – na temat niezwykłych miejsc w Polsce, *Poczytane* – z audiobookami, *Pogadane* – z wywiadami, *Dobrze Pojechane*, *Podreptane* – z relacjami podróżniczymi).

Imiesłowy biernie, zwykle poza konstrukcjami składniowymi, są wykorzystywane również jako nazwy własne firm. W tym wypadku sięgnięcie po formę wyrażającą wykonanie jakiejś czynności służy zapewnieniu klientów o skutecznym zaspokojeniu ich potrzeb w danym zakresie, np.: „Poskakane.pl” (firma w Legionowie zajmująca się organizacją imprez i konferencji), „Pojeżdżone” (poznńska wypożyczalnia samochodów sportowych), „Polatane” (szkoła kitesurfingu w Chałupach), „Pogadane” (szkoła języka hiszpańskiego), „Popite” (krakowski sklep z alkoholem), „Poćwiczone” (siłownia w Stargardzie), „Pobawione.pl” (internetowy sklep z wyposażeniem placów zabaw), „Potanczone.pl” (internetowa firma oferująca różne aktywności miłośnikom tańca), „Jest Jechane. Studio Kreatywne” (studio nagraniowe), „Pozwiedzane.pl” (wrocławski portal turystyczny). Wśród utworzonych w ten sposób chrematonimów największą frekwencję ma forma *pojedzone*. Nazwy „Pojedzone” lub „Zdrowo Pojedzone” nadano kilku lokalom gastronomicznym i firmom cateringowym w różnych częściach Polski (m.in. w Katowicach, Poznaniu, we Wrocławiu, w Kutnie, Dąbrówce, Zabrze), festiwalowi kulinarnemu w Kielcach oraz wrocławskiemu projektowi sąsiedzkiemu („Pojedzone – sąsiedzkie spotkania kulinarne”).

Popularność tytułów i nazw własnych zawierających pozorne imiesłowy biernie utworzone od czasowników z przedrostkiem *po-* pozwala uznać je za wyrazy modne, stopniowo przenikające do wypowiedzi używanych poza mediami społecznościowymi. Jako składniki modnych fraz utrwalonych w hashtagach czy memach internetowych pozorne imiesłowy biernie są umieszczane na przedmiotach użytkowych, zwłaszcza koszulkach (np. *Dobrze popływane; Janie, przyprowadź juniora. Będzie dzisiaj latane*).

W wynikach z wyszukiwarki Google znalazły się także dwa hasła kampanii społecznych: *#zagłosowane* (zastosowane w 2019 roku przez Akcję Demokracja w działaniach mających zwiększyć frekwencję wyborczą) oraz *Zrób, żeby było poPITe* (użyte w 2017 przez stołeczny Urząd Miasta w kampanii mającej zachęcić do płacenia podatków w Warszawie). W drugim wypadku siłę ekspresji wzmacnia gra słowna wykorzystująca pozorny imiesłów bierny, polegająca na skojarzeniu formy „popite” z nazwą podatku od osób fizycznych (PIT – od ang. *Personal Income Tax*) osiągniętym dzięki użyciu wersalików.

Na koniec analizy tekstów wskazanych przez wyszukiwarkę Google warto zwrócić uwagę na tendencję do używania zwrotów z pozornymi imiesłowami biernymi (por. sportowe *no to pograne*) w znaczeniach ironicznych, sugerujących niemożność wykonania danej czynności, np.:

To *poskakane*. Dyskwalifikacja Macieja Kota za nieprzepisowy kombinezon. W tej sytuacji w drugiej serii zobaczymy tylko Dawida Kubackiego („Gazeta.pl”, 27 lutego 2016)¹⁵;

15 <https://www.sport.pl/skoki/14,65074,19687575,pierwszy-konkurs-w-almaty-czy-maciej-kot-powtorzy-wczorajsza.html> (dostęp: 8 sierpnia 2023).

– No, to już *pojedzone* – Agata przewróciła oczami i wyjęła wrzeszczące córki z fotelików (E. Dobosz, *Przekraczanie granic. Zakazane relacje*, t. 2, Wydawnictwo Kobiecte, [b.m.] 2021);

No to *pograne*. Lenovo uznało, że gaming na smartfonach to gra niewarta świeczki („Gsmmianiak.pl”, 30 marca 2023)¹⁶;

No to *popite*. Sejm przyjął przepisy o konfiskacie samochodu za jazdę po alkoholu („Spidersweb”, 8 lipca 2022)¹⁷.

Zabarwienia ironicznego nie mają konstrukcje typu „mieć + pozorny imiesłów bierny”, „było/jest/będzie + pozorny imiesłów bierny”, używane do podkreślenia rzeczywistych dokończeń i wykonania określonych zadań. Zwykle jednak zachowują one nacechowanie potoczne, co w dobie wszechobecnej kolokwializacji polszczyzny nie jest tożsame z występowaniem wyłącznie w wypowiedziach nieoficjalnych. Wykorzystuje się je m.in. w informacjach dziennikarskich oraz relacjach i sprawozdaniach zamieszczanych na stronach internetowych różnych organizacji i instytucji, ale niemal wyłącznie wtedy, gdy intencją nadawcy jest wyrażenie emocjonalnego stosunku do opisywanych zdarzeń, np.:

Czy właśnie na tym torze na początku października pojedziemy rewanżowy mecz barażowy? Jeśli tak, to nasi żuźlowcy właśnie *mają* tam nieźle *potrenowane* („Gazeta Wyborcza. Gorzów Wielkopolski”, 2 września 2019)¹⁸;

Dość powiedzieć, że i *pojedzone* i *popróbowane*, i *potaćzone* też *było* („EnoPortal.pl”, 4 lutego 2020)¹⁹;

Niedziela niestety nie okazała się dużo lepsza jeśli chodzi o pogodę, ale cóż to dla nas, w końcu to Klub Wysokogórski! *Pochodzone* i *pojeżdżane* także *było!* (Szczeciński Klub Wysokogórski, 12 marca 2023)²⁰;

Dlatego chętnie koncertują w różnych przestrzeniach. Konińska była szczególnie przyjazna dla tego oryginalnego duetu, do którego dołączyli śpiewacy z Młodzieżowego Domu Kultury w Koninie, przygotowani do tego występu na krótkich warsztatach z Maniuchą. Oj *było pośpiewane* tego wieczoru (LM.pl, 8 sierpnia 2022)²¹.

Wyniki uzyskane z wyszukiwarki Google pozwalają na ogląd znacznie bardziej zróżnicowanych źródeł niż pochodzące z korpusów tekstów. Należy wszakże pamiętać, że algorytmy

16 <https://www.gsmmianiak.pl/1396062/koniec-smartfonow-lenovo-legion/> (dostęp: 8 sierpnia 2023).

17 <https://spidersweb.pl/autoblog/konfiskata-samochodu-za-jazde-po-alkoholu/> (dostęp: 8 sierpnia 2023).

18 <https://gorzow.wyborcza.pl/gorzow/7,36844,25146513,spodobala-mu-sie-glowna-nagroda-to-ja-zabral-zmarzlik-z-wozniakiem.html> (dostęp: 8 sierpnia 2023).

19 <https://www.enoport.pl/aktualnosci/laczy-nas-wino-glos-lubuskich-winiarzy/> (dostęp: 8 sierpnia 2023).

20 <https://kwszczecin.pl/2023/03/12/relacja-z-wyjazdu-i-szkolenia-skiturowego-skw-03-05-03-2023-1/> (dostęp: 8 sierpnia 2023).

21 <https://www.lm.pl/aktualnosci/czerpiac-z-ukrainskich-wsi-muzyczna-wyobraznia-nie-zna-granic> (dostęp: 8 sierpnia 2023).

kierujące wyszukiwaniem są zaprogramowane tak, by ułatwić użytkownikowi znalezienie potrzebnych, aktualnych informacji, a nie dotarcie do wszystkich stron, na których występuje poszukiwane słowo lub fraza. Z tego względu uzyskane wyniki zmieniają się nawet w trakcie ich przeglądania w zależności od kliknięć wykonanych przez użytkownika, zawsze też są zdeterminowane jego wcześniejszą aktywnością, lokalizacją oraz popularnością stron wśród innych internautów. Nie sposób więc na ich podstawie dokonać statystycznej obiektywizacji danych czy precyzyjnie odtworzyć zmiany w czasie, choć możliwa jest próba sformułowania hipotez co do popularności poszczególnych użyc w momencie wyszukiwania. Zatem uwzględniając powyższe uwarunkowania, można stwierdzić, że pozorne imiesłowy biernie coraz częściej przenikają do tekstów publikowanych poza mediami społecznościowymi. Używane są jednak prawie wyłącznie wtedy, gdy trzeba sformułować ekspresywną, dynamiczną, oddziałującą na emocje odbiorcy wypowiedź. Frekwencja poszczególnych form zależy od tematycznych trendów internetowych. Można założyć, że częstość wyrazu *zagłosowane* rośnie w trakcie wyborów i tuż po nich, *pograne* – zyskuje popularność w okresie znaczących rozgrywek sportowych, zwłaszcza zakończonych niepomysłnie, natomiast jako rezultat popularności zdrowego trybu życia od kilku lat utrzymuje się duża frekwencja form typu: *potrenowane, poćwiczone, pobiegane* itd. (od 4000 do 20 000 wyników).

Zmiany w zakresie wyników wyszukiwania formy *zagłosowane* pozwala zweryfikować odpowiedź Katarzyny Kłosińskiej udzielona w 2019 roku w ramach działalności Poradni Językowej PWN.

Pytanie internautki:

Jak jest poprawnie: *zagłosowane* czy *zagłosowano*, gdy chcę potwierdzić, że oddałam swój głos na dany projekt?

Odpowiedź:

Na pewno poprawną formą jest *zagłosowano*. Jest to tzw. bezosobnik, a więc postać niewskazująca na wykonawcę czynności. Forma *zagłosowane* byłaby imiesłowem przymiotnikowym biernym, lecz jego nie tworzymy od czasownika *zagłosować* (gdyż jest on nieprzechodni). Jak się jednak okazuje, jest ona dość powszechna – wyszukiwarka internetowa wyświetliła ok. 16 tysięcy jej poświadczeń. Należy ją uznać za fałszywy imiesłów, z punktu widzenia gramatyki niepoprawny (utworzony niezgodnie z regułami), lecz z punktu widzenia użytkowników, jak widać, potrzebny²².

W czerwcu 2021 roku wyszukiwarka internetowa wskazywała zatem około 16 tysięcy poświadczeń formy *zagłosowane*, tymczasem dwa lata później (w sierpniu 2023) było ich już o połowę mniej, zmianie bowiem uległ przeszukiwany zbiór tekstów. Nie można na podstawie tych wyników stwierdzić, że liczba użyc spadła, ponieważ starsze, nieaktualne w ocenie algorytmu, dane przestały być wskazywane przez wyszukiwarkę. Ten przykład stanowi ilustrację ograniczeń w zastosowaniu wyszukiwarki Google do badań lingwistycznych. Powyższe

22 K. Kłosińska, *Zagłosowane czy zagłosowano?*, Poradnia Językowa PWN, 22 czerwca 2021 (online: <https://sjp.pwn.pl/poradnia/haslo/Zaglosowane-czy-zaglosowano;21243.html>, dostęp: 14 sierpnia 2023).

przycoczenie jest znaczące jeszcze z innego powodu. Otóż z zadanego pytania wynika, że formy *zagłosowano* i *zagłosowane* zostały przez internautkę potraktowane jako synonimiczne. Rzeczywiście w części wskazanych w niniejszym artykule użyć można mówić o takiej blisko-znaczności, ale znacznie więcej jest przykładów zastosowania badanych form w kontekście sugerującym ich znaczenie osobowe. Forma *zagłosowane* umieszczona w mediach społecznościowych lub na forum dyskusyjnym jest powszechnie odczytywana jako „ja zagłosowałem/ zagłosowałam”, a nie jako bezosobowe „zagłosowano”, które przywołałoby na myśl wykonanie tej czynności przez jakąś bliżej nieokreśloną zbiorowość.

Podsumowanie

Analiza tekstów internetowych potwierdza powszechność form tworzonych na wzór imiesłów biernych, które jednak w zdaniu nie są określeniami rzeczowników, lecz odpowiednikami form osobowych czasownika. Przyczyn ich popularności należy szukać we wpływie języka angielskiego, tzn. w naśladowaniu użyć *past participle*, które szczególnie silnie zaznacza się tam, gdzie polskojęzyczne komunikaty umieszczane są obok anglojęzycznych, czyli właśnie w mediach społecznościowych. Autorzy postów często łączą hashtagi z różnych języków, by w ten sposób włączyć swoje wpisy do globalnego obiegu komunikacyjnego. Dlatego by oddać np. znaczenie angielskiego hashtagu *#voted*, sięgają po niezgodną z normą innowację *#zagłosowane*. Ponieważ ich intencją nie jest utworzenie form biernych, nie uwzględniają ograniczeń dotyczących polskich imiesłów przymiotnikowych, w wyniku czego według tego samego wzoru tworzą zarówno formy dokonane, jak i niedokonane oraz oznaczające czynności wykonywane w trzech czasach. Mimo że właściwie każdy czasownik może stać się podstawą quasi-biernej formy, najczęściej w takiej postaci występują czasowniki rozpoczynające się przedrostkiem *po-*, który odznacza się uniwersalną łączliwością.

Nie bez znaczenia dla ekspansji analizowanych form jest dążenie do skrótowego, a zarazem ekspresyjnego i oryginalnego formalnie przekazywania treści. Nie można wykluczyć, że wraz z upływem czasu zatrze się ich nacechowanie stylistyczne i emocjonalne, lecz obecnie dominujący charakter mają użycia w wypowiedziach potocznych, podporządkowanych wyrażaniu emocji i oddziaływaniu na odbiorcę. Czy tendencje ekspansywne pozornych imiesłów biernych będą długotrwałe? Oczywiście jest, że wyrazy modne mogą zarówno na trwałe wejść do uzusu, jak i okazać się efemerydami, toteż ich status należałoby zweryfikować ponownie za kilka, może kilkanaście lat.

Bibliografia

- Bartha S., Jong de M.D.T. 2017: *The privacy paradox – Investigating discrepancies between expressed privacy concerns and actual online behavior – A systematic literature review*, „Telematics and Informatics”, vol. 34, issue 7, s. 1038–1058.
- Dąbkowska A. 2019: *Od prywatnego do publicznego. Zwierzenie tradycyjne i zwierzenie w sieci*, Dom Wydawniczy Elipsa, Warszawa.
- Diemer S. 2011: *Corpus linguistics with Google*, „Proceedings of ISLE” (online: <https://www.bu.edu/isle/files/2012/01/Stefan-Diemer-Corpus-Linguistics-with-Google.pdf>, dostęp: 8 sierpnia 2023).

- Dziamska-Lenart G., Woźniak-Wrzesińska E. 2022: *Wyszukiwarka Google jako praktyczne narzędzie lingwistyczne do opisu innowacyjnych użyć frazeologizmów*, „Poznańskie Studia Polonistyczne. Seria Językoznawcze”, t. 29(49), nr 1, s. 15–34.
- Fellerer J. 2009: *Granica między składnią a słowotwórstwem. Kilka uwag o stronie w języku polskim*, „LingVaria” IV, nr 2(8), s. 23–32.
- KJP PWN: Korpus Języka Polskiego PWN (online: <https://sjp.pwn.pl/korpus>, dostęp: 27 listopada 2023).
- MoncoPL: Wyszukiwarka korpusowa Monco (online: <http://monco.frazeo.pl/>, dostęp: 27 listopada 2023).
- Niekrewicz A. 2020: *Od porządkowania do kreowania przekazu – komunikacja za pomocą hashtagów. Studium językoznawcze*, Akademia im. Jakuba z Paradyża w Gorzowie Wielkopolskim, Gorzów Wielkopolski.
- NKJP: Narodowy Korpus Języka Polskiego (online: <http://nkjp.pl>, dostęp: 27 listopada 2023).
- Peżik P. 2020: *Budowa i zastosowania korpusu monitorującego MoncoPL*, „Forum Lingwistyczne”, nr 2 (online: <https://journals.us.edu.pl/index.php/FL/article/view/10335>, dostęp: 24 czerwca 2023).
- Saloni Z. 2007: *Czasownik polski. Odmiana. Słownik 13 500 czasowników*, Wiedza Powszechna, Warszawa.

Summary

Pobadane, postudiowane... ‘examined for some time, researched for some time’ on the expansion of apparent passive participles in contemporary Polish

Keywords: passive participle, intransitive verbs, modern Polish language, social media.

The aim of the article is to present the method of formation, meanings, stylistic features and textual extension of quasi-passive participles – formed from all verbs (including intransitive ones, contrary to the norm) – which, however, have an active meaning resulting from the context. The author presents the functioning of these forms in the recent Polish language based on data from social media (including hashtag analysis) and other texts indicated by the MoncoPL corpus search engine and the Google Internet search engine. She demonstrates their expansion on social media and their gradual penetration into other texts.